

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Кваліфікаційна робота

з теми **«АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ НА
УРОКАХ ЧИТАННЯ»**

Виконала:
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
PO2-M23z групи
спеціальності 013 Початкова освіта
Фомнюк Яна Сергіївна

Керівник:
Федорчук Вікторія Вікторівна,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та
менеджменту освіти

Рецензент:
Пукас Іванна Леонідівна,
кандидат педагогічних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	6
1.1. Педагогічна проблема активізації пізнавальної діяльності учнів початкової школи.....	6
1.2. Дидактичний потенціал використання візуалізації в освітньому процесі початкової школи.....	10
1.3. Сучасні форми візуалізації на уроках читання.....	22
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ НАОЧНОСТІ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ З МЕТОЮ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ	33
2.1. Педагогічний досвід застосування наочності на уроках читання.....	33
2.2. Організація і зміст експериментального дослідження.....	49
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	71

ВСТУП

Актуальність активізації навчальної діяльності учнів залишається однією з центральних проблем сучасної педагогіки як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Реалізація принципу активності у навчанні відіграє важливу роль, оскільки навчання та розвиток базуються на діяльнісному підході, і якість освітнього процесу визначає результати навчання, виховання й особистісного розвитку учнів.

У зв'язку з цим значна увага приділяється вдосконаленню методів навчання як важливого складника цілісної методичної системи. Серед компонентів методики ключове місце займають цілі навчання. Їх зміна позначається не лише на змісті освітнього процесу, а й на інших складових, зокрема методах навчання. Це сприяло розробці нових навчальних матеріалів, підручників, дидактичних засобів і методик, що формують сучасну систему навчання.

Важливим елементом є використання різноманітних засобів наочності, які дозволяють не лише унаочнити навчальний матеріал, а й продемонструвати динаміку явищ, забезпечуючи послідовне та доступне подання інформації. Сучасні дослідження підтверджують, що такі засоби стимулюють пізнавальні інтереси учнів, сприяють кращому розумінню зв'язку теорії з практикою, економлять час вчителів і створюють позитивну емоційну атмосферу.

Активізація пізнавальної діяльності учнів є однією з головних задач сучасної освіти. Пошук ефективних методичних прийомів спрямований на розвиток інтересу до знань і формування потреби у самостійному їх освоєнні. Для цього важливо формувати навчальну мотивацію на основі пізнавального інтересу. Освітній процес має бути цікавим, доступним і стимулювати активну діяльність учнів.

Особливу роль у цьому відіграють наочні методи, особливо в початковій школі, де абстрактні поняття сприймаються важче. Використання дидактичних матеріалів сприяє формуванню образного мислення та кращому засвоєнню знань. Водночас важливо уникати перевантаження наочними засобами, щоб не відволікати учнів від суті навчального матеріалу.

Психологічні особливості учнів і завдання навчального процесу зумовлюють актуальність дослідження ефективності наочних засобів. Важливість розвитку мислення підкреслюється реформою освітньої системи, яка акцентує увагу на формуванні логічного та критичного мислення як основи пізнавальної активності.

Мета і завдання дослідження.

Метою дослідження є вивчення можливостей використання наочності для активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках читання.

Для досягнення мети були визначені такі завдання:

- дослідити специфіку пізнавальної діяльності молодших школярів;
- визначити шляхи активізації пізнавальної діяльності на уроках читання;
- розкрити сутність принципу наочності;
- проаналізувати види наочності, які застосовуються у навчанні;
- експериментально перевірити запропоновану методику;
- скласти рекомендації щодо ефективного використання наочності.

Об'єкт, предмет і гіпотеза дослідження.

Об'єктом дослідження є процес активізації пізнавальної діяльності учнів, а предметом – використання наочності як способу активізації. Гіпотеза дослідження передбачає, що правильне використання різних видів наочності на всіх етапах уроку сприятиме підвищенню інтересу до навчання, полегшенню запам'ятовування матеріалу та покращенню його засвоєння.

Методи і база дослідження.

Дослідження ґрунтується на аналізі психолого-педагогічної літератури, спостереженнях, узагальненні педагогічного досвіду. Експеримент проводився на базі Старокостянтинівської ЗОШ №7 Хмельницької області.

Апробація та публікації.

Результати дослідження представлені на різнорівневих конференціях, обговорені на засіданнях кафедри Кам'янець-Подільського національного університету, а також опубліковані у збірнику наукових праць педагогічного факультету, опубліковано одну статтю.

Структура роботи.

Кваліфікаційна робота включає вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел (71 позиція) і налічує 91 сторінку.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота була спрямована на глибше дослідження принципу наочності в навчанні читанню та аналіз його практичного застосування. У процесі дослідження була вивчена методична література, і встановлено, що принцип наочності, який базується на чуттєвому сприйнятті, сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Аналіз психолого-педагогічних джерел показав, що проблема використання наочності на уроках у початкових класах має багатий історичний контекст і була об'єктом уваги провідних освітян та психологів як минулих століть, так і сучасності.

Проблема застосування наочності є актуальною вже тривалий час і має стійкий розвиток. Принцип наочності став важливою складовою практичного навчання після публікацій відомих учених, які підняли питання наочності та обґрунтували ефективність її застосування.

Засоби наочності мають велике дидактичне, виховне та практичне значення. Вони сприяють міцному засвоєнню знань, формуванню вмінь і навичок, розвитку творчої активності учнів початкових класів. Однак при використанні наочних засобів важливо ретельно підбирати та правильно застосовувати їх, враховуючи індивідуальні особливості учнів для досягнення максимальної ефективності, дотримуючись встановлених вимог.

Засоби наочності допомагають вирішувати такі завдання, як мобілізація психологічної активності учнів, введення новизни в освітній процес, підвищення інтересу до уроку, забезпечення можливості мимовільного запам'ятовування матеріалу, виділення основного в матеріалі та його систематизація.

Наочність використовується не тільки для ілюстрації, але й як самостійне джерело знань для створення проблемних ситуацій. Сучасні

наочні засоби дозволяють організувати ефективну пошукову та дослідницьку роботу учнів.

Педагоги та дидакти по-різному класифікують види наочного матеріалу, але єдині в тому, що його використання в навчальному процесі сприяє більш ефективній організації роботи учнів і кращому засвоєнню знань молодшими школярами.

Мистецтво вчителя початкових класів полягає в тому, щоб спонукати учнів до пізнавальної активності та самостійності на уроках, підготувати їх до активного сприйняття, допомогти їм в самоосвітній діяльності, коригувати помилки, мотивувати до самоконтролю та залучати до роботи над власними недоліками.

Отже, наочність відіграє важливу роль у навчанні дітей молодшого шкільного віку, оскільки відповідає особливостям їхнього сприйняття та засвоєння знань. Наочні посібники мають велике розвиваюче значення і сприяють формуванню у дітей необхідних умінь і навичок.

Останнім часом відбулися позитивні зміни в методиці використання наочних посібників, зокрема в розширенні їх видів, що безпосередньо пов'язано з технологічним розвитком та широкою доступністю цих матеріалів.

Аналіз передового педагогічного досвіду дозволяє стверджувати, що систематичне застосування наочності на уроках сприяє глибокому та міцному засвоєнню знань усіма учнями, активізації розумових процесів та розвитку пізнавальних здібностей. Підсумовуючи все вищесказане, можна стверджувати, що наочність у початкових класах є невід'ємною частиною освітнього процесу.

У своїй роботі ми реалізували поставлені завдання, зокрема розглянули проблему активізації пізнавальної діяльності учнів початкової школи та з'ясували, які методи активного навчання слід використовувати вчителю в процесі навчання.

На нашу думку, однією з характерних особливостей вдосконалення форм навчання на цьому етапі є прагнення вчителів до використання різноманітних видів уроків у межах загальної системи вивчення певного розділу або теми. Водночас у найбільш досвідчених педагогів є більші можливості для реалізації своїх методичних підходів, що дозволяє їм максимально розкрити сильні сторони своєї майстерності та завдяки різноманітності форм активізувати пізнавальну діяльність учнів.

Отже, правильний вибір часу та місця для застосування того чи іншого методу активного навчання сприяє досягненню загального навчального ефекту, чого не можна досягти при використанні простих методів навчання.

Основний висновок, до якого призвело наше дослідження, полягає в тому, що принцип наочності є перспективним для уроків читання, оскільки сучасні технології, що використовуються як засоби наочності, відкривають для учнів і вчителів безмежні можливості.

Використання наочного матеріалу без сумніву мобілізує активність психіки учня, сприяє формуванню інтересу до отримуваної інформації, розширює коло сприйняття, зменшує стомлюваність і загалом полегшує весь процес навчання, що, у свою чергу, призводить до поліпшення знань учнів.

Таким чином, ми розглянули наочність як засіб навчання, вивчили види наочних засобів, що використовуються на уроках читання, а також описали проведене дослідно-експериментальне дослідження, яке складалося з трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного.

Практична значущість дослідження полягає в можливості застосування його результатів у навчальному процесі на уроках читання, оскільки сучасна візуалізація в початковій школі ґрунтується на використанні інноваційних підходів і інструментів, які допомагають учням краще зрозуміти матеріал і зробити навчання більш цікавим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк М.С. Дидактичні особливості розвитку пізнавальної активності // Наукові записки Рівненського державного педагогічного інституту. 1999. №6. С. 22–28.
2. Білоусова Л., Житеньова Н. Онлайнові інструменти візуалізації у діяльності сучасного педагога // ScienceRise: pedagogical education. 2018. № 7(27). С. 8–15. URL: <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2018.151557>
3. Білоусова Л., Житеньова Н. Функціональний підхід до використання технологій візуалізації для інтенсифікації навчального процесу // Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Т. 57, № 1. С. 38–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_57_1_6
4. Білоусова Л., Житеньова Н. Хмарні сервіси як ефективний інструмент візуалізації // New computer technology. 2019. Т. 17. С. 25–30. URL: <https://doi.org/10.55056/nocote.v17i0.939>
5. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах: [навчальний посібник]. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2006. 336 с.
6. Бондаренко А. Ю. Дидактичні можливості технології скрайбінгу [Текст] : майстер-клас // Історія та правознавство. 2016. № 12. С. 2–6.
7. Вхрущ В.О. Теорія початкового навчання : навчальний посібник. Тернопіль : Крок, 2012. 403 с.
8. Голюк О.А., Родюк Н.Ю. Застосування наочності як засобу підвищення ефективності навчання в практиці початкової школи XIX століття // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. 2018. VI (71). Issue: 173. P. 7–10.
9. Грибачова М. Скрайбінг – сучасний засіб візуалізації мислення учнів // Учитель початкової школи. 2017. №1.

10. Гриценко Є. Ментальна карта як засіб візуалізації навчального матеріалу на уроках мовно-літературного циклу // Імідж сучасного педагога. №5. 2022. С. 119-125.

11. Грітченко А., Мартинюк М., Шут М. Сучасні технології візуалізації навчальної інформації у професійній підготовці майбутніх учителів // Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна. 2020. № 26. С. 92–101. URL: <http://ped-series.kpnu.edu.ua/article/view/226214>.

12. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87). URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti>

13. Закон України «Про освіту». (Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38-39. ст. 380).

14. Закон України «Про повну загальну середню освіту». (Відомості Верховної Ради (ВВР). 2020. № 31. ст. 226).

15. Захарова А.М. Розвивальне навчання математики в початковій школі // Психологія і педагогіка. 2000. №1. С. 21–27.

16. Зілінська Л. Використання лепбуку на уроці літературного читання // Початкова школа. 2019. № 6. С. 6-11.

17. Ігнатова Р. Розвиток пізнавальної активності учнів як педагогічна проблема // Вісник Львівського Університету. Серія педагогічна. 2004. Вип. №18. С. 73–80.

18. Інноваційні освітні технології в Новій українській школі: монографія / за ред. проф. О.Б. Будник. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. 100 с.

19. Качак Т., Кульчак Х. Інфографіка як засіб візуалізації та аналізу мовнолітературного матеріалу в початковій школі // Актуальні питання

гуманітарних наук. 2023. Вип. 61, том 2. С. 188-195. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-2-31>

20. Компаній О. Формування читацьких інтересів молодших школярів із використанням мультимедіа та інтернету // Початкова школа. 2013. №3. С. 17–19.

21. Корчевська О.П. Навчаємо математики. Методика обчислень. 1-4 класи. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 160 с.

22. Костенко Т.М., Довгопола К.С. Нова українська школа: формування у молодших школярів навичок конструктивного спілкування : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 176 с.

23. Костікова О. Мультимедійні технології на уроках // Відкритий урок. №9. С. 26–28.

24. Крапівіна О.В. Запам'ятати з опорою на образ: Ейдотехніка вивчення дітьми іноземної мови // Початкова школа. 2003. №7. С. 14–16.

25. Краснопольський В.Е. Активізація пізнавальної діяльності учнів засобами комп'ютерної техніки (на матеріалі викладання англійської мови): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01. Луган. Держ. Пед. ун–т імені Т.Г. Шевченка. Луганськ, 2000. 20 с.

26. Ларіонова Н. Електронні освітні ігрові ресурси в освітньому процесі початкової школи : науково-методичний посібник. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 96 с.

27. Лещук С. Навчально-пізнавальна діяльність учнів як об'єкт теоретичних досліджень // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. №5. 2005. С. 185–188.

28. Ліпчевська І. Визначення сутності вмінь візуалізації навчальної інформації майбутніх учителів початкової школи // Молодь і ринок. 2022. №7–8 (205–206). С. 151–156. URL: <https://doi.org/10.24919/2617-0825.7/205.2022>

29. Ліпчевська І. Візуалізація в освіті: сучасний підхід до використання наочності // Світ дидактики: дидактика в сучасному світі : зб. матеріалів Міжнар.

науково-практ. інтернет-конф., м. Київ, 21–22 верес. 2021 р. Київ, 2021. С. 196–197. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/728087/>

30. Ліпчевська І. Візуалізація навчальної інформації: робота з науково-пізнавальним текстом у початковій школі // Молодь і ринок. 2022. № 9–10(207–208). С. 127–133. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.268469>

31. Ліпчевська І. Візуалізація як складова дистанційної освіти у початковій школі // Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі : матеріали VII Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 20–21 квіт. 2022 р. Київ, 2022. С. 104–105. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731536>

32. Ліпчевська І. Засоби наочності у початковій освіті: аспект використання інформаційно-комунікаційних технологій // Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи : матеріали VI Міжнар. науково-практ. конф., м. Запоріжжя, 12–18 трав. 2020 р. 2020. URL: https://drive.google.com/file/d/1zRJ_kH2acw1pLqhuMN5ofxseerBTbaMi/view

33. Ліпчевська І. Мова візуальної комунікації у початковій освіті // Нова українська початкова школа: нові виміри професійного розвитку вчителя : Матеріали Всеукр. науково-практ. конф. з міжнар. участю, м. Запоріжжя, 16–17 верес. 2021 р. Запоріжжя, 2021. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/728094/>

34. Ліпчевська І. Сучасний підручник для початкової школи: проблема візуалізації // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць. 2022. Вип. 29. С. 108–116. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-29-108-116>

35. Ліпчевська І. Формування візуальної грамотності учнів як складова компетентності сучасного вчителя початкової школи // Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи в контексті євроінтеграції : зб. матеріалів Міжнар. науково-практ. онлайн-конф., м. Івано-Франківськ, 18–20 трав. 2022 р. Івано-Франківськ, 2022. С. 97–100. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731786>.

36. Ліпчевська І. Л. Цифрова візуалізація як засіб формування читацької компетентності у початковій школі // Наукові дослідження та інновації в галузі суспільно-гуманітарних наук : зб. матеріалів I Всеукр. науково-практ. інтернет

конф., м. м. Мелітополь, 24 листоп. 2021 р. Мелітополь, 2021. С. 185–187. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/728797/>

37. Малихін О., Ліпчевська І. Педагогічна майстерність учителя початкових класів: візуалізація навчальної інформації в початковій школі : методичний посібник. Київ : «Видавництво Людмила», 2023. 74 с.

38. Малихін О., Ліпчевська І. Візуалізація навчальної інформації як складова професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи // Український педагогічний журнал. 2022. № 4. С. 59–67. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-59-66>.

39. Малихін О., Ліпчевська І. Формування вмінь візуалізації навчальної інформації майбутніх учителів початкової школи: методи діагностики : метод. посіб. Київ : «Вид-во Людмила», 2023. 72 с.

40. Малихін О., Ліпчевська І. Візуалізація навчальної інформації як складова цифрових підручників для початкової школи // Проблеми сучасного підручника: навчально-методичне забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного часу : зб. тез доп., м. Київ, 14 верес. 2022 р. Київ, 2022. С. 208–211. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/732111/1/Text1.pdf>.

41. Матюшкін А. М. Психологічна структура, динаміка і розвиток пізнавальної активності // Питання психології. 1992. № 4. С. 5–17.

42. Мельникова О. Пізнавальна активність учнів початкової школи // Відкритий урок. 2013. № 11. С. 34–37.

43. Мех Н. Використання ілюстрацій та репродукцій картин на уроках читання в початкових класах // Студентський науковий вісник ТДПУ. Тернопіль. 2003. №6. С. 8–11.

44. Молодцова Н.Г. Розвиток у молодших школярів здатності розуміти зміст зорового образу // Початкова школа. 2004. №2. С. 20–26.

45. Науменко В. Пошукові таблиці на уроках читання // Учитель початкової школи. 2013. № 4. С. 29–31.

46. Немов. Р.С. Психологія. Київ : Владос, 2002. 657 с.

47. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник / Кірик М.Ю., Данилова Л.І. Львів : Світ, 2019. 136 с.
48. Онофрійчук Л. Скрайбінг як сучасна форма візуалізації навчального матеріалу в закладі вищої освіти // Народна освіта. 2020. № 1. С. 61–66. URL: <http://212.111.198.18:88/jspui/handle/123456789/98>.
49. Пальчевський С.С. Педагогіка. Київ : Каравела. 2007. 576 с.
50. Педагогічні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі / за наук. ред. Чабайовської М.І. Тернопіль : Мальва-ОСО, 2015. 188 с.
51. Петрик О. Реалізація комунікативно-діяльнісного підходу у мовно-мовленнєвій освіті молодших школярів // Початкова школа. 2019. № 6. С. 39-43.
52. Петрикова Н. Пізнавальна активність учнів // Відкритий урок. 2012. №9. С. 45–50.
53. Пономарьова К.І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.
54. Порадник з питань організації освітнього процесу в початкових класах закладів загальної середньої освіти. Матеріали інструктивно-методичної наради «Початкова освіта в нових реаліях: досвід, ризики та перспективи». Ужгород, ЗІППО, 2022. 81 с.
55. Серьогіна І.Ю. Розвиток пізнавальної активності в процесі самостійної роботи як необхідна умова формування самоконтролю учнів // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. 2005. № 25. С. 232–235.
56. Сидоренко Н. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках читання // Початкова школа. 2012. №11. С. 19–21.
57. Сидорчук Н.Г. Скрайбінг: інновації та традиції аудіовізуальної підтримки навчального процесу // Креативна педагогіка / Академія

міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2016. Вип. 11. С. 57-64.

58. Скорик Т. Музика на уроках читання // Початкова школа. 2003. № 3. С. 40–43.

59. Скрайбінг – новітня техніка презентації. Освіта. UA. URL: <https://osvita.ua/school/51803/>

60. Солдатенко М.М. Теоретичні аспекти пізнавальної діяльності // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. 2011. №1. С. 27–31.

61. Типові освітні програми для 1-4 класів НУШ. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

62. Типова освітня програма початкової освіти розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. 2019 р. URL : <http://sokyryany.osv.org.ua/programi-13-23-01-23-01-2019/>

63. Типова освітня програма початкової освіти розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна. 2019 р. URL : <http://sokyryany.osv.org.ua/programi-13-23-01-23-01-2019/>

64. Ушмарова В.В. Інновації в початковій освіті: досвід, виклики сьогодення, перспективи. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 68 с.

65. Федорчук В.В. Педагогічні технології в початковій школі. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко, 2014. 268 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/2085>

66. Федорчук В.В. Освітні технології : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2019. 161 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/5927>

67. Харітоненко Л. Рухомі картинки [Текст] : активізація діяльності учнів на уроках читання // Учитель початкової школи : Науково-методичний журнал. 2014. № 4. С. 24–27.

68. Шумілова І. Новітні технології викладання освітніх галузей у початковій школі : навчальний посібник. Київ, 2023. 248 с.

69. Ягупець Ю. Дидактичні можливості засобів наочності (теоретико-методичний аналіз) // Наукові записки ТНПУ ім. В.Гнатюка: Педагогіка. Тернопіль. 2004. №6. С. 9–12.

70. Як створити презентацію в техніці скрайбінгу. URL: <http://osvita.ua/school/scribing/51803/>

71. Kachak Tetiana, Kachak Khrystyna. Mind Maps as a Tool for Visualization and Structuring of Linguistic and Literary Material in the Process of Teaching Students // Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 2022. Vol. 9, No. 1 (Apr. 2022), 92-100. URL: <https://doi.org/10.15330/jpnu.9.1.92-100>. <http://journals.pnu.edu.ua>.